

Розділ II. МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ТА СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Ліна Береженна

м. Вінниця

*(Наук.керівн. – канд. пед. наук,
проф. ВДПУ Лапшина І.М.)*

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Анотація. У статті обґрунтовуються можливості впровадження технології проблемного навчання задля вирішення проблеми соціалізації особистості молодшого школяра в освітньому середовищі на уроках літературного читання.

Ключові слова: початкова освіта, соціалізація, діти молодшого шкільного віку, уроки літературного читання, засоби соціальної адаптації.

Abstract. The article substantiates the possibilities of introducing the technology of problem-based learning to solve the problem of socialization of the personality of a junior student in the educational environment in reading lessons.

Keywords: primary education, socialization, children of primary school age, reading lessons, means of social adaptation.

Постановка проблеми. Актуальність реалізації процесу соціалізації дітей молодшого шкільного віку визначена роллю освіти в особистісному зростанні людини: соціалізація традиційно трактується як внесена суспільством ззовні і привласнена дитиною в діяльність якості життя, що становить основу становлення людини як особистості.

Аналіз актуальних досліджень. У психолого-педагогічних дослідженнях переконливо обґрунтовано особливу роль, призначення і досягнення молодшого шкільного віку (Н. Виноградова, Н. Голованова, А. Маркова,

Д. Ельконін), вивчено процес становлення дитини як соціокультурного і психосоціального феномена з унікальною соціальною ситуацією розвитку, психічними і соціальними надбаннями в процесі особистісно-діяльнісного розвитку (Л. Божович, Д. Фельдштейн та ін.). Однак постановка педагогічною наукою питань повноцінного вирішення дитиною унікальних ситуацій дитинства (В. Давидов, А. Кудрявцев), розробки і впровадження моделей супроводу дітей (Е. Казакова, Н. Осухова, Л. Шипіцин), пошуку передумов забезпечення соціалізації у процесі безперервної освіти й адекватного вікового розвитку (А. Свиридов, Л. Синцова, Л. Піменова) доки не знаходить системного вирішення в силу розриву природних зв'язків у процесах соціалізації і освіти дитини.

Деякі спроби розв'язання цієї проблеми оформлені як авторські концепції безперервної, або неперервної дошкільної й початкової освіти (Е. Кравцова, Г. Кравцов, В. Давидов, Д. Ельконін), що не стали домінуючими в масовій практиці освіти, покликаної оптимізувати процеси соціалізації дітей молодшого шкільного віку. Виходом зі сформованої ситуації може стати розгляд освітнього закладу для дітей молодшого шкільного віку як центру, де зосереджуються виховні сили суспільства: за допомогою соціально-педагогічної діяльності він інтегрує виховний потенціал різних агентів соціалізації та закладає основи соціальної компетентності дитини.

В ході теоретичного аналізу проблеми ми виявили, що освіта дітей в контексті соціалізації розглядається як людиноосвіта з центральною функцією культуротворчості дитини як суб'єкта культури, а також її творця [2, с. 14].

Мета статті – акцентувати увагу на технології проблемного навчання та її використанні на уроці літературного читання в початковій школі з метою соціалізації особистості молодшого школяра.

Виклад основного матеріалу. Сучасна загальноосвітня школа вимагає змін, що дозволяють учням адаптуватися до умов швидко мінливого світу, творчо реалізувати себе в особистому житті і в майбутній професійній діяльності. Корінні перетворення, що пов'язані з модернізацією освітньої

системи, зачіпають усі сторони діяльності закладу освіти. Важливою складовою соціалізації особистості учня в освітньому процесі сучасності є набуття літературної освіти. Воно дозволяє розкрити увесь діапазон талантів учнів, навчити їх взаємодії один з одним, прищепити любов до читання й інтересу до гуманітарних (людиноформувальних) знань [4, с. 262].

У сучасному світі, як зауважують фахівці, зменшується інтерес школярів до рідної мови та літератури. Стан української мови і літератури в даний час являє собою найгострішу проблему і для держави, і для громадянського суспільства; тому виникла потреба в активному залученні українців усіх вікових і соціальних груп до читання. У зв'язку з цим, необхідно забезпечувати умови розвитку творчих здібностей тих учнів, які виявляють неабиякі здібності у вивченні дисциплін мовно-літературної галузі. В результаті впровадження Державного стандарту початкової освіти [1] найгостріше позначився запит на особистість активну, творчо мислячу, яка володіє високим духовним потенціалом, спроможна у своїй діяльності уникати стереотипів, вміє позитивно перетворювати дійсність, вчасно адаптуватися в умовах, що змінюються. Тому назріла необхідність реалізації вчителем початкової школи нових напрямів освітньої, метапредметної діяльності.

На сучасному етапі розвитку мовно-літературної освіти підготовка учнів до самостійного життя, формування ціннісних засад соціалізації особистості учня стає одним з основних завдань педагогів. Соціалізація особистості – це процес залучення індивіда до соціуму, засвоєння індивідом зразків поведінки, психологічних установок, соціальних норм і цінностей, знань, умінь і навичок, що дозволяють йому успішно функціонувати в суспільстві. Соціалізацію особистості може забезпечити розвивальне навчання, впровадження особистісно-орієнтованого підходу. Саме вони покликані допомогти молодшим школярам жити і працювати в іншому «дорослому» світі [5, с. 8].

Допомогти вчителям, орієнтованим на вирішення питань соціалізації учнів, на нашу думку, може успішно допомогти технологія проблемного навчання. В її основі започатковано індивідуальне і колективне моделювання

учнями способів вирішення на уроці читання проблемних завдань. Активна творча участь школярів у пошуку відповідей на складні життєві ситуації в наш час стає життєво необхідним умінням [3].

Для впровадження технології проблемного навчання на уроках літературного читання вчителю необхідно навчитися складати питання так, щоб процес пошуку відповідей на них викликав в учнів жвавий інтерес. В цьому випадку технологія проблемного навчання буде сприяти активізації пізнавальної діяльності учнів, формуванню їхньої здатності до самонавчання, до успішної самостійної творчої діяльності.

Основні положення теорії та практики проблемного навчання були розроблені Т. Кудрявцевим, А. Матюшкіним, М. Махмутовим і іншими вченими. Сутність проблемного навчання М. Махмутов визначає як «тип розвивального навчання, в якому поєднуються систематична самостійна пошукова діяльність учнів із засвоєнням ними готових висновків науки, а система методів побудована з урахуванням визначення мети й принципу проблемності. При цьому процес взаємодії викладання і навчання орієнтований на формування світогляду учнів, їхньої пізнавальної самостійності, стійких мотивів навчання і розумових (включаючи і творчі) здібностей під час засвоєння ними наукових понять і способів діяльності, детермінованого системою проблемних ситуацій» [6].

Педагог може використовувати елементи даної технології на уроках літературного читання в 3-4 класах. Наприклад, при підготовці до уроку учні отримують попереднє завдання для роботи в групах. Під керівництвом вчителя вони добирають матеріал для публічного виступу (доповіді, повідомлення) на запропоновану вчителем / обрану самими учнями тему. Група учнів, мотивованих до творчого виконання завдання, готує ілюстрації до повідомлень однолітків. Учні, мотивовані до виконання проєктної діяльності, складають питання проблемного характеру для учасників першої і другої груп учнів. Дані питання стають моделлю-опорою для виконання диференційованого домашнього завдання [5, с. 7].

В результаті в учнів на особистісному рівні формується стійкий пізнавальний інтерес, і тоді на етапі визначення мети, за допомогою «мозкового штурму», визначення мети навчальної діяльності відбувається в ситуації активної комунікації, викликає інтерес у всіх учасників вирішення проблемного завдання. Ще одним способом реалізації технології проблемного навчання є організація евристичної бесіди, під час якої за допомогою взаємопов'язаних питань педагог намагається спрямувати учнівський пошук на самостійне вирішення сформульованої на початку уроку проблеми.

На етапі актуалізації предметних, метапредметних і особистісних результатів, на наш погляд, варто провести первинну рефлексію уявлень, набутих умінь і навичок учнів. Для цього вчителю слід запропонувати учням завдання для виникнення процесу художнього мислення й мовлення. Розвиваючи продуктивне і креативне мислення, враховуючи інтереси і запити дітей, учитель таким чином веде школярів до соціального позиціонування, щоб сформувати їх людьми діяльними, допомогти дозріти і зміцнитися внутрішньо.

Висновки. Отже, уроки літературного читання на основі технології проблемного навчання можуть ефективно сприяти створенню середовища активної соціалізації школярів вікової групи 3-4 класів, найбільш схильних до ризику опинитися у невизначеному становищі «зовнішнього» соціального життя через брак комунікативного досвіду.

Література

1. Державний стандарт початкової освіти (постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р., № 87) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennyaderzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>
2. Лазаренко Н. Культура мовлення як невід'ємна складова ключових компетентностей сучасного педагога // *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство): збірник наукових праць* / [гол.ред. Н. Л. Іваницька]. Вінниця: ТОВ «Фірма «Планер», 2016. Вип.23. С. 36-42.
3. Лапшина І. Розвиток критичного мислення молодших школярів як передумова формування інформаційної культури / *Матеріали круглого столу «Інформаційні ресурси, інтелектуальна власність, комунікації в освітньо-науковій та інноваційній сферах: філософсько-правовий і прикладний аспекти»*. Київ – Вінниця: КНІП, 2017. С. 96-105.
4. Лапшина И. Формирование социокультурной компетентности будущих воспитателей в контексте приоритетных направлений развития высшего образования // *Подготовка кадров системы дошкольного образования как ресурс устойчивого развития*

общества: материалы научно-практической конференции (с международным участием) – Минск: БГПУ имени Максима Танка, 2018. С. 260-265

5. Майер А. Управление процессом социализации детей дошкольного и младшего школьного возраста в образовании: автореферат дис.... доктора педагогических наук: 13.00.01. Барнаул, 2011. 40 с.

6. Turcan T.G. Path to Success personality - in problem teaching // *Pedagogical Sciences: Theory, History, innovative technologies*. 2015. № 10 (54). P. 313-318.

Вікторія Богоцька

м. Вінниця

(Наук. керівник – канд. пед. наук,

проф. ВДПУ Лапишина І.М.)

ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛІВ «ВЕСЕЛОЇ АБЕТКИ» ДЛЯ ФОРМУВАННЯ У ПЕРШОКЛАСНИКІВ ОСНОВ ГРАМОТИ

Анотація. У даній статті показано можливості використання матеріалів «веселої абетки» в період формування у першокласників основ грамоти. Висвітлено завдання та значення віршів «веселої абетки». Прокоментовано освітній потенціал найвідоміших творів даної поетичної форми.

Ключові слова: *Навчання грамоти, першокласник, «весела абетка», освітній потенціал, читання, письмо.*

Abstract. *This article shows the possibilities of using the materials of the "Funny Alphabet" during the formation of first-graders' basics of literacy. The tasks and meanings of the poems "Merry Alphabet" are covered. Examples of the most famous works and authors of this poetic form are given.*

Keywords: *Literacy, first grader, "fun alphabet", reading, writing.*

Навчання грамоти – провідне завдання освітньої системи з рідної мови у початковій школі. У процесі оволодіння грамотою формуються такі вміння й навички, які мають основоположне значення для подальшого успішного опанування усіх без виключення предметів початкової освіти.